

Asia: VN/7791/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko Tilastokeskukselle hallituksen esityksessä kirjattu uusi tehtävä selkeästi kuvattu?

Kansallisarkisto katsoo, että kyse on olemassa olevan, viime vuosina merkityksellisemmäksi muuttuneen tutkija- ja aineistopalvelun kirjaamisesta tilastolakiin ja tilastokeskuksesta annettuun lakiin ja siten vain palvelun lakisääteisen aseman täsmentämisestä. Valmisteilla oleva EU:n datahallintosäädös sen sijaan merkitsee datan toisiokäytön palveluiden (luvitus ja etäkäyttö) kehittämistä kansallisella tasolla ja siten myös tilastokeskuksen tutkija- ja aineistopalvelun aseman tarkastelua laajemmin (esim. suhteessa FINDATAan). Toisiokäytön rinnalla tulisi tarkastella myös arkistoitujen tilasto- ja rekisteritietojen tutkimuskäyttöä, edistää yhteistä palveluarkkitehtuuria, nimetä palveluiden omistajat ja turvata riittävä rahoitus.

2. Miten arvioitte valtioneuvoston etusijaa käyttöluvhakemusten käsittelyssä suhteessa alaiseen hallinnon viranomaisiin?

Yleisperiaatteena voi vaikuttaa paitsi alaisen hallinnon viranomaisten, myös yliopisto- ja muiden tutkijoiden asemaan. Tutkijoiden rajallisista rahoituskausista kuluu edelleen paljon aikaa käyttöluhpäätösten odotteluun. Tätä on pyritty ratkaisemaan aiemmilla kansallisten palveluiden kehittämiskierroksilla (erityisesti FMAS - kansallinen rekisteri- ja mikroaineistojen tutkijapalvelu - ja Isaacus), mutta tahtotilaa keskitettyjen kansallisten palveluiden ylläpitoon ei ole toistaiseksi ollut. Käyttöluhpien käsittely organisaatiokohtaisesti asianhallintajärjestelmissä tukee toki julkisuusperiaatteen toteuttamista, mutta ei se poista tarvetta keskitylle käyttöluhpajärjestelmälle.

3. Ovatko hallituksen esityksen ehdotusten tietosuojaa koskevat pykälät riittävän täsmällisiä?

Kyllä.

4. Onko aineiston tietosuojaoikeudellinen käsittelyperuste riittävästi kuvattu?

Kyllä.

5. Onko aineiston säilytystä koskeva tekstiosuus riittävän täsmällinen?

Arkistolaitos on muuttunut Kansallisarkistoksi vuoden 2017 alussa. Arkistolakia (831/1994) uudistetaan parhaillaan ja käsitteistöä yhdenmukaistetaan tiedonhallintalain kanssa, jolloin arkistolaissa tarkoitettu pysyvä säilytys on jatkossa arkistointia. Arkistointi ei ole vain säilyttämistä, vaan arkistoitua tietoa käytetään vastaaviin tarkoituksiin kuin toisiokäytössä.

Kansallisarkisto katsoo, että valmisaineistojen mahdollinen arkistointi tulee kytkeä myös keskusteluun tutkimusaineistojen hallinnasta ja säilyttämisestä (arkistoinnista).

6. Onko tietojen käyttötarkoitus rajattu riittävän selkeästi?

Kyllä.

7. Ovatko raaka-aineiston ja valmisaineiston käyttörajaukset riittävän selkeitä?

Kyllä.

8. Mahdollistaako hallituksen esitys tutkijalle luovutettavien tietojen antamisen suoraan Tilastokeskuksen tutkijapalvelulle, kun tutkijan on tarkoitus käsitellä tietoja tutkijapalvelun etäkäyttöympäristössä?

Kyllä.

9. Edistääkö hallituksen esitys tutkimuksessa hyödyllisen tiedon saamista tutkijoiden käytettäväksi?

Rekisterit muodostavat merkittävän osan julkisen hallinnon tehtävien hoidon yhteydessä syntyvästä tietoaaineistosta. Rekisteritiedoilla erityisesti yhdisteltynä toisiin rekisteritietoihin on merkittävää arvoa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja tutkimuksessa. Suuri osa rekisteritiedoista myös arkistoidaan ja niihin kohdentuu arkistoituna vastaavaa käyttötarvetta kuin toisiokäytössä. Olisi hyvin tärkeää tarkastella osana tulevaa EU:n datahallintosäädöksen kansallista käyttöönottoa tilastokeskuksen tutkijapalvelua (etäkäyttöpalvelua), FINDATAN palveluita, Kansallisarkiston palveluita ja muita tutkimuspalveluita yhteisesti, luoda vähintään yhteinen tavoitetilan palveluarkkitehtuuri, sopia vastuista ja varmistaa tarjottavien tavoitetilan - toivottavasti kansallisten - palveluiden rahoitus. Siten voidaan huomattavasti parantaa tutkimuksen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon mahdollisuuksia.

Happonen Päivi
Kansallisarkisto